

SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI

Teori, İşleyiş
ve Uygulama
Örnekleri

Editörler:

Prof. Dr. Şenol BABUŞCU

Prof. Dr. Adalet HAZAR

Yazarlar:

Prof. Dr. Şenol BABUŞCU

Prof. Dr. Adalet HAZAR

Doç. Dr. Savaş BAŞCI

Doç. Dr. Ersan ERSOY

Doç. Dr. Eyüp KADIOĞLU

Doç. Dr. Sedat YENİCE

Dr. Yasin Erdem ÇEVİK

Dr. M. Oğuz KOKSAL

Dr. Durmuş Ali KUZU

Dr. Nurcan ÖCAL

Dr. Emrah ÖZBAY

Dr. Niyazi TELÇEKEN

Dr. Ercan URKAN

Dr. Barbaros YALÇINER

Araş. Gör. Bade EKİM KOCAMAN

SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI

Teori, İşleyiş ve Uygulama Örnekleri

Editörler

Prof. Dr. Şenol BABUŞCU

Prof. Dr. Adalet HAZAR

Yazarlar

Prof. Dr. Şenol BABUŞCU

Prof. Dr. Adalet HAZAR

Doç. Dr. Savaş BAŞCI

Doç. Dr. Ersan ERSOY

Doç. Dr. Eyüp KADIOĞLU

Doç. Sedat YENİCE

Dr. Yasin Erdem ÇEVİK

Dr. M. Oğuz KÖKSAL

Dr. Durmuş Ali KUZU

Dr. Nurcan ÖCAL

Dr. Emrah ÖZBAY

Dr. Niyazi TELÇEKEN

Dr. Ercan URKAN

Dr. Barbaros YALÇINER

Araş. Gör. Bade EKİM KOCAMAN

Eylül - 2021

Bu kitabın bütün hakları Akademi Araştırma Planlama Danışmanlık Eğitim ve Yayıncılık Limited şirketi'ne aittir. Telif hakları yasası gereğince, tamamı veya herhangi bir bölümü yayınlayıcısının izni alınmadan basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyacak hiçbir işlem yapılamaz.

Dizgi Düzenleme:

Berrak řAPCIOđLU

REPRO BİR

Repro Bir Mat. Kađ. Rek. Tas. Tic. Ltd. řti.

İvoğsan 1518. Sokak 2/30 Mat-Sit İř Merkezi Ostim Yenimahalle/Ankara

Sertifika No: 47381

0 312 395 20 29

ISBN 978-605-9048-88-0

AKADEMİ Consulting & Training

www.akademiegitim.com.tr, e-mail: akademi@akademiegitim.com.tr

Nenehatun Caddesi 42/2 Çankaya ANKARA

Tel: 0 312 446 58 01-02 Faks: 0 312 446 29 11

Önsöz

Ekonomik büyüme ve gelişmişliğin merkezinde yer alan tasarruf-yatırım döngüsünün sağlıklı ve etkin bir şekilde işlemesi için sermaye piyasalarının ve dolayısıyla sermaye piyasası araçlarının çeşitliliği ve derinliği son derece önemlidir. Son 40 yıldaki hızla artan globalleşme ve ülkelerarası finansal entegrasyonlar klasik sermaye piyasası araçlarının yanı sıra bir yandan türev ürünler ile egzotik finansal ürünlere olan arz ve talebi körüklerken, diğer yandan da finansal okuryazarlık veya finansal eğitim alanında da yazılı kaynaklara olan ihtiyacı gün yüzüne çıkarmaktadır.

Bu amaca yönelik olarak, kitabımızda klasik sermaye piyasası araçlarıyla birlikte türev ürünler ile finansal hayatımıza yeni yeni giren veya girmeye bağlayan egzotik finansal ürünler hakkında teorik ve uygulamaya yönelik bilgiler verilmiştir. Konuya ilgi duyan akademisyenlere, yatırımcılara, finans sektörü çalışanları, reel sektör finans çalışan ve yöneticileri ile finansal okuryazarlığını artırmak isteyen tüm bireylere yönelik olarak hazırlanmış olan bu kitabın yararlı olması dileğiyle...

Editörler

Prof. Dr. Adalet HAZAR

Prof. Dr. Şenol BABUŞCU

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	1
PAY (HİSSE SENEDİ)	1
1. Pay (Hisse Senedi)	1
1.1. Pay Kavramı.....	1
1.2. Pay Sahibinin Hakları	3
1.2.1. Mal Varlıksal Haklar	4
1.2.2. Yönetimsel Haklar.....	10
1.2.3. Diğer Haklar	12
1.3. Pay Sahibinin Yükümlülükleri	14
1.4. Pay Türleri.....	15
1.4.1. Çıplak (Senetsiz)/Senede Bağlanmış Pay	15
1.4.2. Hamiline/ Nama Yazılı Pay.....	18
1.4.3. İmtiyazlı/Adi (İmtiyazsız) Pay.....	18
1.4.4. Fizikî/Kaydî Pay	19
1.4.5. Açık/Kapalı Pay, Fiili Dolaşımdaki Pay	20
1.4.6. Primli/Primsiz/Nominal Değerin Altında Pay	20
1.4.7. Bedelli/Bedelsiz Pay	21
1.5. Pay İhracı	21
1.5.1. Halka Açık/ Halka Kapalı Ortaklık	21
1.5.2. Esas/Kayıtlı Sermaye Sistemi	22
1.6. Payın İkincil Piyasa İşlemleri	24
1.7. Pay Değerleme Yöntemleri	26
1.7.1. Çarpanların/Oranların Kullanıldığı Yöntemler	27
1.7.2. İndirgenmiş Nakit Akımları	28
2. Sonuç	33
Kaynakça	34
BÖLÜM 2	37
BONO ve TAHVİL	37
1. Giriş	37
2. Borçlanma Araçlarından Bono ve Tahvil Türleri	39
3. Bono ve Tahvillerin İhraççuya ve Yatırımcıya Tanığı Hak ve Yükümlülükler	42

4. Bono ve Tahvil Değer Hesaplama.....	43
4.1. Bono Değer Hesaplama.....	43
4.2. Tahvilde Değer Tanımları.....	46
4.3. Tahvil Değeri Hesaplama.....	46
4.4. Likidite Primi.....	48
4.5. İkincil Piyasalarda Bono / Tahvil Getiri Oranı	48
5. Hazine Bonosu – Devlet Tahvili.....	50
5.1. Hazine Bonosu	51
5.2. Devlet Tahvili	51
6. Tahvillerde Faiz Oranlarının Vade Yapısı	51
7. Bono ve Tahvillerde Riskler	52
8. Tahvilin Fiyatı ile Faiz Oranı İlişkisi.....	54
9. Tahvilde Süre (Duration)	55
10. Tahvillerin Derecelendirmesi.....	57
11. Bono ve Tahvile İlişkin Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler	58
12. Sonuç	59
Kaynakça.....	61
BÖLÜM 3.....	65
GELİR ORTAKLIĞI SENEDİ ve GELİRE ENDEKSLİ SENET	65
1. Giriş.....	65
2. Gelir Ortaklığı Senedi	66
2.1. Kavramsal Çerçeve ve Amaç.....	66
2.2. Gelir Ortaklığı Senedine İlişkin Genel Esaslar	68
2.3. Kamu Ortaklığı Fonu.....	70
3. Gelire Endeksli Senet	72
3.1. Kavramsal Çerçeve ve Amaç.....	72
3.2. Gelire Endeksli Senede İlişkin Genel Esaslar	74
4. Gelir Ortaklığı Senedi ve Gelire Endeksli Senet Uygulamaları	77
5. Sonuç	83

Kaynakça.....	85

BÖLÜM 4.....87

VARLIĞA ve İPOTEĞE DAYALI MENKUL KIYMETLER- TEMİNATLI MENKUL KIYMETLER..... 87

1. Giriş..... 87

1.1. Teminatlı Menkul Kıymetler 88

1.1.1. TMK Sürecinin İşleyişi ve Türleri 89

1.1.2. Teminat Mekanizması ve Teminat Havuzu 91

1.1.3. TMK'ların Faydaları..... 92

1.2. Varlığa ve İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler 92

1.2.1. Menkul Kıymetleştirme 93

1.2.2. VİDMK İhracının Unsurları..... 95

1.2.3. VİDMK'ların Faydaları 97

1.2.4. Menkul Kıymetleştirmenin Dezavantajları 98

1.2.5. Menkul Kıymetleştirme Yöntemleri..... 99

1.2.6. VİDMK Türleri 99

1.3. VİDMK ile VTMK'ya Yönelik Değerlendirme ve Karşılaştırma 101

1.4. Türkiye Uygulamaları..... 102

1.4.1. Türkiye'de TMK..... 104

1.4.2. Varlığa ve İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler 114

1.4.3. Türkiye'de VİDMK ve TMK İhraçları 120

2. Sonuç 123

Kaynakça..... 125

BÖLÜM 5..... 129

VARANT 129

1. Giriş..... 129

2. Tanımı, Özellikleri ve Türleri 130

2.1. Tanımı ve Özellikleri..... 131

2.2. Türleri..... 133

3. Varantların İşleyişi ve Fiyatlaması 134

3.1. Alım Varantı Kâr/Zarar Durumu 135

3.2. Satım Varantı Kâr/Zarar Durumu 139

3.3. Varantın Fiyatlaması veya Değerlemesi..... 141

4. Varantların İşlem Görme Kuralları ve Kodlama Sistemi	149
4.1. Varantların İşlem Görme Kuralları.....	149
4.2. Varantların Kod Yapısı.....	150
5. Varant İhracına İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	155
5.1. Aracı Kuruluş Varantı.....	155
5.2. Ortaklık Varantı.....	156
6. Sonuç	158
Kaynakça.....	159

BÖLÜM 6..... 163

KİRA SERTİFİKASI .....

1. Giriş..... 163

2. Tanımlar .....

3. Kira Sertifikalarının Özellikleri..... 167

4. Kira Sertifikaları Türleri .....

4.1. Sahipliğe Dayalı Kira Sertifikaları (SDKS).....170

4.2. Yönetim Sözleşmesine Dayalı Kira Sertifikaları (YSDKS).....173

4.3. Alım-Satıma Dayalı Kira Sertifikaları (ASDKS).....176

4.4. Ortaklığa Dayalı Kira Sertifikaları (ODKS).....179

    4.4.1. Emek-Sermaye Ortaklıkları.....180

    4.4.2. Kar-Zarar Ortaklıkları.....182

4.5. Eser Sözleşmesine Dayalı Kira Sertifikaları (ESDKS).....185

5. Kira Sertifikalarının İhracı .....

6. Sonuç .....

Kaynakça .....

BÖLÜM 7..... 197

GAYRİMENKUL SERTİFİKASI..... 197

1. Giriş..... 197

2. Gayrimenkul Sertifikası Tanımı ve Önemi..... 198

3. Gayrimenkul Sertifikasını Düzenleyen Mevzuat .....

3.1. Gayrimenkul Sertifikasına İlişkin Genel Esaslar.....	201
3.2. Arsa Sahibi ve İhraççıya İlişkin Genel Esaslar	202
3.3. Gayrimenkul Sertifikasında Edimler	203
3.3.1. Asli Edim ve Kullanılması	203
3.3.2. Tali Edim ve Kullanılması	204
3.4. İhraçtan Elde Edilen Fonların Kullanımı.....	205
4. Gayrimenkul Sertifikalarının İşleyişi	206
5. Türkiye’de Gayrimenkul Sertifikası Uygulamaları	209
6. Gayrimenkul Sertifikasının Avantajları.....	214
7. Sonuç	215
Kaynakça.....	218

BÖLÜM 8..... 221

TURBO SERTİFİKALAR..... 221

1. Genel Olarak Turbo Sertifikalar .....

2. Uzun Turbo Sertifika..... 225

3. Kısa Turbo Sertifika .....

4. Turbo Sertifikaların Avantajları..... 230

5. Turbo Sertifikaların Riskleri .....

5.1. Kaldıraçtan Kaynaklanan Riskler.....231

5.2. Sertifikanın Nakavt Olması.....231

5.3. Döviz Kuru Riski .....

5.4. Kredi Riski .....

5.5. Likidite ve Spread Riski.....232

5.6. Diğer Riskler .....

6. Turbo Sertifikaların Diğer Benzer Ürünlerle

Karşılaştırması .....

7. Turbo Sertifikanın Fiyatlaması .....

8. Turbo Sertifikalara İlişkin Mevzuat .....

9. Sertifikaların Borsa İstanbul’da İşlem Görmesi.....

10. Sonuç.....

Tanımlar .....

Notlar .....

Kaynakça.....	248

BÖLÜM 9..... 251

TÜREV SÖZLEŞMELER-FORWARD..... 251

1. Giriş..... 251

2. Forward Sözleşmelerin Tanımı ve Temel Özellikleri..... 253

3. Forward Sözleşmelerin Türleri..... 257

3.1. Emtia Forward Sözleşmeleri 257

3.2. Döviz Forward Sözleşmeleri 258

3.2.1. Faiz Oranları Paritesi Yöntemi.....259

3.2.2. Satılma Gücü Paritesi Yöntemi 260

3.2.3. Reel Faiz Oranları (Uluslararası Fisher Etkisi) Yöntemi 260

3.3. Faiz Oranı Forwardı (FRA - Forward Rate Agreement) 261

4.Forward Primleri ve İskontoları 265

5. Forward İşlemler ve Arbitraj 266

6. Forward Sözleşmelerin Avantaj ve Dezavantajları 268

7. Sonuç 269

Kaynaklar 270

BÖLÜM 10 273

TÜREV SÖZLEŞMELER - VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİ

(FUTURES SÖZLEŞMELER) 273

1. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Özellikleri..... 275

1.1. Organize Piyasalarda İşlem Görme 275

1.2. Standardizasyon 276

1.3. Takas Odası 280

1.4. Risk ve Teminat Yönetimi.....282

1.5. Hesapların Günlük Olarak Kapatılması (Marking to Market).....284

1.6. Kaldıraçlı İşlem Yapma 285

1.7. Pozisyon Kapatma.....287

2. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kullanım Amaçları 287

2.1. Riskten Korunma (Hedging) 288

2.2. Spekülasyon.....289

2.3. Arbitraj.....	290
3. Vadeli İşlem Sözleşmelerine Konu Olan Varlıklar	293
4. Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Türleri	293
4.1. Emtia Vadeli İşlem Sözleşmeleri	294
4.2. Finansal Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	294
4.2.1. Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri	294
4.2.2. Faiz Vadeli İşlem Sözleşmeleri	295
4.2.3. Endeks Vadeli İşlem Sözleşmeleri.....	295
5. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasasında İşlem Gören Sözleşmeler	296
6. Vadeli İşlem Sözleşmelerinde İşlemlere ve Emirlerle İlişkin Bazı Esaslar.....	298
6.1. Günlük İş Akışı.....	298
6.2. İşlem Saatleri.....	298
6.3. İşlem Yöntemi	299
6.4. Emirlerin Eşleşmesinde Öncelik Kuralları	299
6.5. Emir Yöntemleri.....	299
6.6. Emir Düzeltme.....	300
6.7. Emir İptali.....	300
6.8. Emir Geçerlilik Süreleri	300
6.9. Minimum ve Maksimum Emir Büyüklükleri	301
7. Sonuç	301
Kaynakça.....	303
BÖLÜM 11	307
TÜREV SÖZLEŞMELER-OPSİYON	307
1. Giriş.....	307
2. Türev Araçların Faydaları.....	308
3. Türev Araçların Fonksiyonları.....	309
4. Genel Olarak Opsiyonlar	310
4.1. Opsiyon Tanımı	310
4.2. Opsiyon Piyasalarının Tarihçesi	311
4.3. Opsiyonların Özellikleri.....	312

4.4.Opsiyon Çeşitleri.....	313
4.4.1.Alım ve Satım Opsiyonları.....	313
4.4.2.Amerikan ve Avrupa tipi Opsiyon	314
4.4.3.Karlılık Açısından Opsiyon Çeşitleri.....	315
4.5.Opsiyonların Değerlemesi	316
4.6. Opsiyonlarda Getiri	318
4.6.1. Alım Opsiyonunun Alıcısı İçin Getiri: Alım Opsiyonunda Uzun Pozisyon	318
4.6.2. Alım Opsiyonunun Satıcısı İçin Getiri: Alım Opsiyonunda Kısa Pozisyon	319
4.6.3. Satım Opsiyonunun Alıcısı İçin Getiri: Satım Opsiyonunda Uzun Pozisyon	321
4.6.4. Satım Opsiyonunun Satıcısı İçin Getiri: Satım Opsiyonunda Kısa Pozisyon	322
4.7. Opsiyon Fiyatını Etkileyen Faktörler.....	323
4.8. Opsiyonlarda Fiyatlama	325
4.8.1.Black & Scholes Modeli	325
4.8.2. Binom Modeli	328
5. Opsiyon Stratejileri	332
5.1. Yayılma (Spread) Stratejileri.....	332
5.1.1. Alım Opsiyonlu Boğa Yayılma (Bull Call Spread) Stratejisi	332
5.1.2. Alım Opsiyonlu Ayı Yayılma (Bear Call Spread) Stratejisi	333
5.1.3. Satım Opsiyonlu Boğa Yayılma (Bull Put Spread) Stratejisi	334
5.1.4. Satım Opsiyonlu Ayı Yayılma (Bear Put Spread) Stratejisi	335
5.2. Kelebek Stratejisi	335
5.3. Pergel (Straddle) Stratejisi.....	337
5.4. Çanak (Strangle) Stratejisi	338
5.5. Strips and Straps.....	340
6. Ülkemizde Opsiyon İşlemlerinin Gelişimi.....	341
Kaynakça.....	343
BÖLÜM 12	347
TÜREV SÖZLEŞMELER- SWAP	347
1. Swap Nedir?.....	347
2. Swap İşleminin Tarihçesi	347
3. Swap İşleminin Tarafları.....	351
3.1. Son Kullanıcılar	351
3.2. Aracılar.....	351

4. Swap Türleri 352

4.1. Faiz Swapı.....	352
4.1.1. Sabit Faiz- Değişken Faiz Swap'ı (Coupon/Plain Vanilla Swap)	352
4.1.2. Değişken Faiz – Değişken Faiz Swap'ı (Basis Swap)	355
4.2. Para (Döviz) Swap'ı	356
4.2.1. Sabit-Sabit Döviz Swap'ı.....	357
4.2.2. Değişken- Değişken Döviz Swap'ı.....	358
4.2.3. Sabit-Değişken Döviz Swap'ı	359
4.3.Emtia (Mal) Swap'ı (Commodity Swap)	360

5. Swap İşleminin Bünyesinde Yer Alan Riskler 361

6. Sonuç Yerine 362

Kaynakça..... 364

BÖLÜM 13 367

YATIRIM FONU 367

1. Yatırım Fonu Tanımı ve Kapsamı 367

2. Yatırım Fonu Yasal Mevzuatı 370

3. Yatırım Fonu Çeşitleri..... 370

4. Şemsiye Fon ve Türleri..... 371

5. Yatırımcıların Yatırım Fonlarını

Tercih Etme Nedenleri..... 373

6. Uzmanlar Tarafından Yönetilen Yatırımlar

(Fon Yöneticileri)..... 374

6.1. Açık Uçludur	374
6.2. Düşük Maliyetli.....	375
6.3. Sistemik Yatırım Planı	375
6.4. Fon Seçeneği Değiştirebilme	375
6.5. Hedefe Dayalı Fonlar	375
6.6. Çeşitlendirme	376
6.7. Likidite	376
6.8. Süreç Yönetiminde Kolaylıklar.....	376
6.9. Takip Kolaylığı.....	377

7. Yatırımcı Bilgi Formu	377
8. Yatırım Fonlarından Performans Ölçümü.....	377
8.1. Sharpe Oranı.....	378
8.2. M ² Oranı.....	379
8.3. Sortino Oranı	380
8.4. Treynor Oranı	381
8.5. T ² Oranı.....	382
8.6. Jensen Oranı.....	382
8.7. Değerleme Oranı.....	384
8.8. Fama Oranı	384
9. Türkiye’de Yatırım Fonlarının Performansının İncelenmesi.....	385
Kaynakça.....	389
BÖLÜM 14	391
DEPO SERTİFİKASI	391
1. Giriş.....	391
2. Tanım	392
3. Özellikleri	393
4. Yararları	393
5. İşleyişi	395
6. Türleri	398
6.1. American Depositary Receipts (ADR).....	403
6.2. Global Depositary Receipts (GDR).....	408
7. Türk Hukukunda Depo Sertifikalarının Düzenlenişi	408
7.1. Mevzuat	408
7.2. Türk Hukukunda Depo Sertifikasına İlişkin Temel Kavramlar.....	410
8. Depo Sertifikası İhraç Süreci.....	412
8.1. Genel Olarak	412
8.2.Sözleşmelerin Yapılması	413
8.3. Kurul’a Başvuru ve Satış.....	414
8.4. Mevzuata Uyumun Sağlanmasına İlişkin Olarak	415

8.5. Kamunun Aydınlatılmasına İlişkin Esaslar	416
8.5.1. Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Olarak.....	416
8.5.2. Finansal Raporlamaya İlişkin Hususlar	418
8.5.3. Bağımsız Denetim Yükümlülüğüne İlişkin Olarak	421
Kaynakça.....	422
BÖLÜM 15	425
FOREKS PİYASASI ve İŞLEMLERİ	425
1. Giriş	425
2. Foreks Piyasasının Tanımı, Tarihsel Gelişimi ve Özellikleri	426
2.1. Tanım ve Tarihsel Gelişim	426
2.2. Foreks Piyasasının Özellikleri ve Temel Terimler	427
3. Kaldıraçlı İşlem: Foreks Piyasasında İşlem Yapmak.....	430
3.1. Kaldıraçlı İşlem.....	431
3.2. Foreks Piyasası ve İşlem Örnekleri	432
4. Foreks İşlem Türleri ve Hacimleri	436
5. Türkiye’de Foreks İşlemleri	438
5.1. SPK Düzenlemeleri	439
5.2. Foreks İşlemlerde Taraflar ve Bunların İlişkileri.....	440
5.3. Foreks Piyasasına İlişkin Veriler	441
6. Başlıca İşlem Platformları ve Analiz Teknikleri	441
7. Yatırımcı Açısından Foreks İşlemlerinin Riskleri	442
8. Sonuç	444
Kaynakça.....	446
Dizin	449

YATIRIM FONU

Savaş BAŞCI*

BÖLÜM 13

1. Yatırım Fonu Tanımı ve Kapsamı

Yatırım ya da birikim amaçlı elindeki tasarrufunu değerlendirmek isteyen yatırımcıların sermaye piyasalarında çeşitli seçenekleri bulunmaktadır. Sermaye piyasası temel araçları açısından bu seçenekler değerlendirildiğinde, borsada işlem gören bir işletmenin pay senedine ortak olarak diğer bir ifadeyle bu işletmeye ortak olarak tasarrufları değerlendirmek sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir. Bunun için organize bir piyasada işlem yapabilmek için aracı kurumda ya da bir bankada yatırım hesabı açtırarak işletmenin pay senedine yatırım yapmak mümkündür. Ayrıca borçlanma piyasası araçları arasında bulunan tahvil de yatırımcıların seçebileceği bir diğer seçenek olmaktadır. İşletme ya da Devlet tarafından belirli bir vade için ihraç edilen tahvil ya da benzeri borçlanma araçları ile de bir yatırımcı tasarrufunu değerlendirmek isteyebilmektedir. Burada ifade edilen iki temel araç ile yatırımcı beklentisi ve risk karşısındaki tutumuna göre seçenekleri değerlendirebilmektedir. Bu seçenekleri arttırabilecek bir başka unsur da çok sayıda işletme ve sektörde faaliyet gösteren pay senedi çeşitliliği olmaktadır. Yatırımcı istediği işletmeye ya da işletmelerin pay senedine yatırım yaparken faaliyet alanı, iş kolu, sektör vb. kriterlere göre seçeneklerini arttırabilmektedir. Borçlanma araçlarında da buna benzer durum söz konusudur. Değişik vade ve kupon ödemeleri arasında çeşitli seçenekler bulunmakta olup, yatırımcının tercih etmesine göre bu çeşitlilikten yararlanması söz konusudur.

Sermaye piyasası araçlarından yararlanacak yatırımcılar için öne çıkacak birkaç husus daha bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, işlem yapabilmek için

* Yazar ile ilgili bilgileri bölüm sonunda yer almaktadır.

aracı kurum ya da banka vb. kurum ile işlem yapmak zorundadır. Ayrıca işlem maliyeti, alım satım komisyonu gibi maliyetleri de dikkate alması beklenmektedir. Ayrıca hangi sermaye piyasası aracına yatırım yapacağı ya da seçimini hangi araçtan yana ve ne zaman kullanacağı çoğunlukla temel finans bilgisinin yanı sıra uzmanlık isteyen bir konu olmaktadır. Yatırımcının risk beklentisi, tasarruf büyüklüğü, beklediği vade, yatırım performansını etkileyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Birçok yatırımcı duygusal ya da eksik bilgi ile yapmış oldukları yatırımlar nedeniyle bekledikleri getiriyi alamamakta ya da yanlış yatırım nedeniyle tasarruflarını kaybedebilmektedir. Bu nedenle de yatırımcıların sermaye piyasası araçlarına olan bakış açıları değişmekte ve yatırım tercihini başka kanallara yönlendirebilmektedir. Bu durumda da sermaye piyasası araçlarına olan talebin azalması ile de sermaye piyasasının gelişmesi önünde engel oluşturabilmektedir. Ancak şu da bilinmelidir ki bir ülkenin ekonomisinin gelişmesi o ülkenin sermaye piyasasının gelişmesi ile mümkün olabilmektedir. Sermaye piyasasından uzaklaşmış yatırımcılar ile piyasanın gelişmesi gecikmekte ve daha sığ bir işlem nedeniyle de bazı riskleri beraberinde getirebilmektedir.

Yatırımcıların sermaye piyasası araçlarına ve diğer alternatif yatırım araçlarına doğru zamanda, doğru miktarda ve portföy mantığı ile yatırım yapabilmeleri de mümkündür. Portföy, en az iki menkul kıymet veya varlığın bulunduğu yatırım sepeti olarak ifade edilmektedir. Sermaye piyasasında yatırım yaparken tek bir varlığa yatırım yapmak yerine bir portföy mantığı ile iyi çeşitlendirilmiş bir sepete yatırım yapmanın her zaman daha iyi performans sağlayacağı beklenmektedir. Bu amaçla yatırımcılar kendileri portföy yapabiliyorken, bu işi profesyonelce yapmış kurumlar da bulunmaktadır. Bireysel yatırımcıların küçük tasarruflarını bir araya getirmek amacıyla ve belirli bir kural çerçevesinde portföye dönüştürmeleri de mümkündür. Bu şekilde bir yatırım için kolektif yatırım kavramı kullanılmaktadır. Kolektif yatırımın en önemli faydaları şunlar olacaktır:

✓ Yatırım konusunda profesyoneller tarafından oluşturulan portföyler vasıtasıyla küçük yatırımların bir araya gelmesi sağlanabilmektedir. Bireysel olarak yapılacak bu küçük yatırımların bir bütünü oluşturması ile ölçek ekonomisinden yararlanabilmek mümkün olmaktadır. Böylece maliyetler de azalabilmektedir.

✓ Portföyün belli bir büyüklüğe ulaşması ile katılan riskin yönetilebilmesi daha da kolay olabilmektedir.

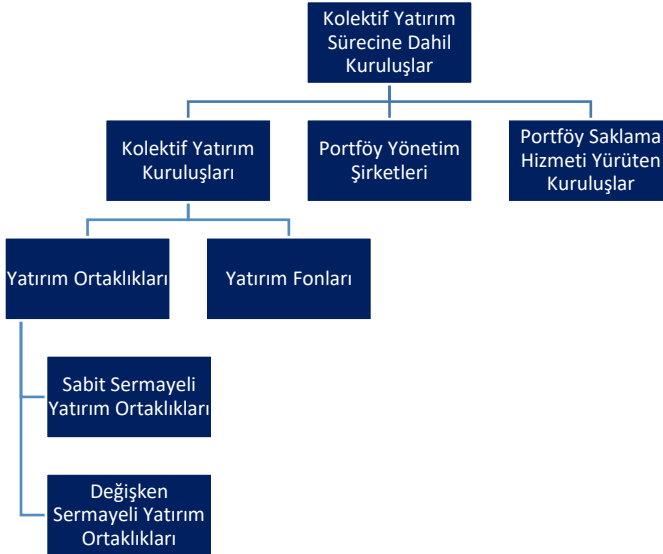
✓ Belirli kurallara göre yönetilen portföylerde işlem yapma, fona katılma ya da çıkma süreçleri baştan net olarak belirlendiği için süreç yönetimi kolaylaşabilmektedir.

✓ Ayrıca yatırımcının portföy sürecinde aldığı profesyonel hizmet sayesinde finans bilgisinin temel düzeyde olması yeterli olmaktadır. Bu hizmet için de az bir miktarda maliyete katlanarak hizmeti alabilmektedir.

Oluşturulan kolektif yatırımda aynı zamanda likidite sağlama imkanı bulunabilmektedir. Özellikle gayrimenkul yatırım ortaklıkları gibi esasında likit olmayan varlıklara yatırım yapılması durumunda, kolektif yatırım kuruluşlarının payları ile likit özellik sağlanabilmektedir.

Kolektif yatırım süreci ve işleyişi maddeler halinde sıralanmak istenirse şu şekilde ifade edilebilir:

- ✓ Vadesi, içeriği, risk düzeyi dikkate alarak bir yatırım stratejisi belirlenmesi,
- ✓ Yatırım stratejisi çerçevesinde katılımcıların sağladığı katılım (fon) ile ortak bir portföy oluşturulması,
- ✓ Yatırımcılardan toplanan fonların, belirlenen yatırım stratejisine uygun olarak yatırıma dönüştürülmesi,
- ✓ Yatırım sürecinin işletilmesi (alınacak yatırım araçları, mevzuat, güvenlik, getirilerin tahsili politikası ve pay sahiplerine dağıtım politikası, fon işletim giderleri ve yasal ödemeler, vb.),
- ✓ Katılımcılarının kolektif yatırımdan ayrılma ve yeni yatırımcı iştirakine ilişkin süreçlerin yönetilmesidir.

Şekil 1. Kolektif Yatırım Sürecine Dahil Kuruluşlar

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3-1/m maddesine göre Kolektif Yatırım Kuruluşları Şekil 1'deki gibi sınıflandırılmıştır.

2. Yatırım Fonu Yasal Mevzuatı

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 52 nci maddesi uyarınca;

- ✓ Tasarruf sahiplerinden fon katılma payı karşılığında toplanan para ya da diğer varlıklarla,
- ✓ Tasarruf sahipleri hesabına,
- ✓ İnançlı mülkiyet esaslarına göre,
- ✓ Kurulca belirlenen varlık ve haklardan oluşan portföy veya portföyleri işletmek amacıyla,
- ✓ Portföy yönetim şirketleri tarafından,
- ✓ Fon iç tüzüğü ile kurulan ve
- ✓ Tüzel kişiliği bulunmayan mal varlığına "yatırım fonu" adı verilir.

Yatırım fonunun bu tanımı, esas itibarıyla yatırım fonunun özelliklerini ortaya koymaktadır. Yatırım fonu tanımından da anlaşıldığı üzere, yatırımcılardan toplanan paralar ile sermaye piyasası araçları, kıymetli madenler, gayrimenkuller, girişim sermayesi vb. yatırım araçlarına yönlendirdikleri bu birikimleri portföy şeklinde yönetebilmektedir. Yatırımcılar bu portföylere iştirak edebilmek için katılma payı ödemektedir. Böylece yatırımcı aldığı katılma payı ile portföye yatırdığı para oranında ya da adet olarak ortak olur. Katılma payı yatırımcının ortaklık payını temsil edebilirken, pay senetlerinde ifade edilen ortaklık haklarına sahip olamamaktadır.

Yatırımcının açısından satın aldığı katılma paylarının, iç tüzüğe uygunluğu, yatırımcının haklarının korunması, portföyün kurulması, yönetilmesi ve denetlenmesi, Kuruldan yetki almış ve ana faaliyet konusu yatırım fonlarının kurulması ve yönetimi olan anonim ortaklıkların sorumluluğunda olup, yasal olarak güvence altına alınmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yatırımcılar açısından güvenli bir yatırım alternatifi sunulduğu ifade edilebilir.

3. Yatırım Fonu Çeşitleri

Yatırım fonu, içeriklerine göre çeşitli portföyler şeklinde kurulabilmektedir. Yatırımcıların bu çeşitlilik içerisinde arzu ettikleri fonu satın alabilmeleri, tasarruflarına, vade beklentisine, portföy içeriğine ve risk

beklentisine göre farklılaşabilmektedir. Ayrıca yatırım fonu kuran kuruluşlar da bu hususları dikkate alarak çeşitli portföy içerikleri hazırlayabilmektedir.

Portföyün içeriğine göre çeşitlendirilen yatırım fonları çeşitli isimler altında işlem görmektedir. Örneğin, borsa endeksine yatırım yapmak isteyen bir yatırımcı, endekste tüm pay senetlerini almak zorunda değildir. Endeks ile arasında yüksek ve pozitif korelasyona sahip bir fon ile aynı işlemi yapmış olacaktır. Endekse dayalı bu fonlar Borsa Yatırım Fonu olarak adlandırılmaktadır ve yatırımcısına endekse yatırım yapmasını kolaylaştırmaktadır. Bu fonların içeriği bir portföy olmasının yanı sıra içerik çeşitlendirmelerinde sadece pay senedinden oluşmaktadır.

Sadece gayrimenkule dayalı bir yatırım yapmak isteyen yatırımcı da bu amaçla kurulmuş olan gayrimenkul yatırım fonlarına yatırım yapabilir. Ya da belirli bir girişim sermayesi amaçlı fonun toplanabilmesi amacıyla kurulan bir yatırım fonu da girişim sermayesi yatırım fonu adı altında işlem görmektedir. Yatırımcılar bu yatırıma katılma amacıyla tasarruflarını bu fona aktarabilmektedir.

Yatırım fonlarının içeriğinin çoğunlukla belirli bir sermaye piyasası aracına ya da belirli bir varlığa dayalı olarak çıkarılması mümkündür. Bu amaçla oluşturulan fonların detayları incelendiğinde bu durum görülebilmektedir. Ancak farklı araçlara ya da varlıklara birlikte yatırım yaparak oluşturulan portföyler de Şemsiye Fon olarak adlandırılmaktadır.

4. Şemsiye Fon ve Türleri

Şemsiye fon, tüm fonları kapsayan yatırım fonu olarak tanımlanmaktadır. Şemsiye fon oluşturulurken bazı sermaye piyasası araçları, para piyasası araçları ve kıymetli madenlerden oluşabilmektedir. Bu amaçla şemsiye fonu içeriği aşağıda belirtilen araçlardan oluşabilmektedir;

- ✓ Özel sektör ve kamu borçlanma araçları ile yabancı özel sektör borçlanma araçları,
- ✓ Vadesi en fazla 12 ay olmak üzere mevduat, katılma hesabı ve mevduat sertifikaları,
- ✓ Kıymetli madenler ile bu madenlere dayalı olarak ihraç edilen sermaye piyasası araçları (kıymetli madenlerin borsada işlem görmesi esastır),
- ✓ Fon katılma payları,
- ✓ Repo ve ters repo işlemleri,

- ✓ Kira sertifikaları,
- ✓ Gayrimenkul sertifikaları,
- ✓ Varantlar ve sertifikalar,
- ✓ Organize para piyasası işlemleri,
- ✓ Türev araç işlemlerinin nakit teminatları ve primleri,
- ✓ Sermaye Piyasası Kurulu'nca uygun görülen özel tasarlanmış yabancı yatırım araçları ve ikraz iştirak senetleri,
- ✓ Sermaye Piyasası Kurulu'nca uygun görülen diğer yatırım araçları.

Şemsiye fonların içeriğindeki araçların oranlarına göre çeşitli isimler altında kuruldukları görülmektedir. Bu amaçla fon toplamının en az % 80'i devamlı olarak özel sektör ve kamu borçlanma araçları ile yabancı özel sektör borçlanma araçlarından oluşuyorsa *Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Şemsiye fonu eğer yerli ya da yabancı pay senetlerine en az % 80 oranında ve devamlı olarak yatırılması durumunda da *Hisse Senedi Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Fon eğer, borsada işlem göre kıymetli madenlere en az % 80 oranında ve devamlı olarak yatırılması durumunda da *Kıymetli Maden Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Fon eğer, diğer fonlar ya da borsa yatırım fonlarına en az % 80 oranında ve devamlı olarak yatırılması durumunda da *Fon Sepeti Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Yukarıda bahsedildiği üzere para piyasası araçlarından vadeli mevduata da yatırım yapmak mümkündür. Bu amaçla vadesine en çok 184 gün kalmış para ve sermaye piyasası araçları ile portföyün günlük ortalama hesaplanan ağırlıklı ortalama vadesi en fazla 45 gün olan fonları kapsayan şemsiye fonları da *Para Piyasası Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Faize dayalı olmayan ve içeriği itibariyle kira sertifikası, katılma payları ortaklık payları gibi araçlardan oluşan şemsiye fonları da *Katılım Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Yukarıda sınıflandırılan türlerin içerine girmeyen ve içeriği itibariyle belirli bir varlığa ya da araca sürekli olarak yatırım yapmayan ve içeriğinin değişkenlik gösterdiği şemsiye fonları da *Değişken Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Yatırım fonları sadece bireysel yatırımcılara hizmet etmemektedir. Ayrıca nitelikli yatırımcı adıyla bilinen kurumsal yatırımcılara da hizmet eden çeşitli fonlar bulunmaktadır. Bu amaçla oluşturulan şemsiye fonları da *Serbest Şemsiye Fon* adını almaktadır.

Yatırımcısına sunduğu bilgi formunda belirli bir getiri ya da ana parayı koruma amaçlı düzenlenen çeşitli fonlar bulunmaktadır. Başlangıçta yatırımın tutarının belirli bir bölümünün ya da tamamını ya da belli bir miktar üstünde geri ödemeyi esas alan şemsiye fonları bu grupta sınıflandırılmaktadır. Bu amaçla belirli bir stratejiye göre fon arz eden garantör tarafından verilen bir taahhüdün olması durumunda şemsiye fonu *Garantili Şemsiye Fonu* adını almaktadır. Ya da yatırımcısına bilgi formunda ifade ettiği belirli bir koruma sağlamayı amaçlayan şemsiye fonları da *Koruma Amaçlı Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

Yukarıda sınıflandırılmayan ancak portföy içeriği itibariyle en az % 20 ve en fazla % 80 oranında çeşitli araçlardan oluşan fonlar da *Karma Şemsiye Fon* adını almaktadır. Belirli bir sektörde ya da firmada çalışanlara yönelik özel fonlar da kurulabilmektedir. Bayi, acente ya da çalışanlara yönelik özel bir portföy oluşturularak çalışanların motivasyonu artırılmak istenebilir. Bu amaçla kurulan şemsiye fonları da içeriği çeşitli varlıklara ya da araçlara yatırılarak temelde karma özelliği gösterebilir ve bu şemsiye fonları da *Çalışanlara Yönelik Özel Şemsiye Fonu* adını almaktadır.

5. Yatırımcıların Yatırım Fonlarını Tercih Etme Nedenleri

Yatırımcılar çeşitli yatırım araçları arasından kendi beklenti ve risklerine en uygun olan yatırım araçlarını tercih etme eğilimindedir. Bu amaçla yatırım araçları sermaye piyasası araçları arasından olabildiği gibi para piyasası araçlarından ya da bazı emtialardan da olabilmektedir. Yatırımcıların aşağıda maddeler halinde belirtilen özellikleri nedeniyle yatırım fonlarını sıklıkla tercih ettiği görülmektedir.

✓ **Profesyonel Yönetim:** Yatırım fonu yöneticileri, yatırımcılar için ve fon kapsamına konu olan yatırım araçlarını araştırarak, performanslarını izledikleri araçları da fon kapsamına almak suretiyle fonu profesyonel bir biçimde yönetmeleri nedeniyle ilk tercih sebepleri arasında yer almaktadır.

✓ **Çeşitlendirme İlkesi:** Portföylerin temel prensibi olan “Bütün yumurtalarınızı bir sepete koymayın.” ilkesine göre, yatırım fonları da

çeşitlendirme yaparak bir sepet oluşturmaktadır. Fon adına uygun olarak içerik oluşturma bazı zamanlarda sınırlı olabilmektedir. Ancak yine de karma özellikteki fonlarda bu çeşitlendirme ilkesinin yer aldığı görülebilmektedir. Çeşitlendirmedeki amaç ise çeşitli işletmeler veya sektörlere ya da çeşitli araçlara yatırım yapmaktır. Böylece, bir şirket, sektör, emtia performans anlamında başarısız olursa çeşitlendirme ilkesi ile riski azaltmaya yardımcı olabilecektir.

✓ **Hakların Korunması:** Yatırım fonu çıkarmaya yetkili kurumlar tarafından yasal mevzuat ile koruma altına alınan tüm haklar, yatırımcıların korunması için son derece önemlidir. Bu hak koruma, düzenlenen izahnamede belirtildiği gibi, yatırımcı açısından da yatırıma ilişkin kaygıları azaltmaktadır.

✓ **Likidite:** Yatırım fonu yatırımcıları, mevcut net varlık değeri (NAV) artı herhangi bir itfa ücreti karşılığında varlıklarını istedikleri zaman kolayca geri alabilirler. Böylece yatırımlarında nakde dönüşme hızı itibariyle yatırım fonları bu fırsatı sunmaktadır. Ayrıca katılım payı oranında katılım sağladığı için likidite işleminde istenilen payların satışı da kolay olabilmektedir.

6. Uzmanlar Tarafından Yönetilen Yatırımlar (Fon Yöneticileri)

Fon yöneticileri, varlık yönetim şirketleri (Asset Management Company-AMC'ler) veya fon kurucuları tarafından bir araya getirilen yatırımları yönetir. Fon yöneticileri, yatırım portföylerini yönetme konusunda finans uzmanlarıdır. Ayrıca, uzun vadede yatırımcılara yüksek getiri sağlama potansiyeline sahip en iyi performans gösteren hisse senetlerini ve varlıkları seçen bir analist ve uzman ekibi tarafından da desteklenmektedir. Yatırım fonlarının özellikleri aşağıdaki gibi detaylandırılabilir.

6.1. Açık Uçludur

Çoğu yatırım fonunda belirli bir vade zorunluluğu yoktur. Yatırımlarda, vade zorunluluğu, bir kez yapılan yatırımların vade sonu gelmeden geri alınamadığı bir dönemdir. Çoğunlukla yatırımcıların bu vade sürecine dahil olduğunda ceza ödemediği erken çıkmasına izin verilmeyebilmektedir. Bazı yatırımlarda ise bir ceza karşılığında vade içinde erken para çekme işlemlerine izin verilir. Bu amaçla çoğu yatırım fonu açık uçludur ve itfa sırasında değişen çıkış tarihleri ile birlikte gelmektedir. Fon yöneticilerinin

belirledikleri bir vade söz konusu olduğunda da yatırımcıların bu vade esasına göre katılması beklenmektedir.

6.2. Düşük Maliyetli

Yatırım fonlarına yatırım yapmak düşük maliyetlidir ve bu nedenle küçük yatırımcılar için uygun hale gelir. Yatırım fonu kurucuları veya varlık yönetim şirketleri, yatırımlarını yönetmek için yatırımcılardan gider oranı olarak adlandırılan küçük bir miktar alabilmektedir. Bu tutar genellikle yatırılan toplam tutarın %0,5 ila %1,5'i arasında değişir. Bu oran yatırım fonunun türüne ve içeriğine göre değişkenlik gösterebilmektedir.

6.3. Sistematik Yatırım Planı

Yatırım fonlarına yatırım yapmanın en önemli avantajı, sistematik yatırım planı (systematic investment plan) aracılığıyla düzenli olarak küçük bir miktar yatırım yapılabilmesidir. Yatırım sıklığı, aylık, üç aylık veya farklı değişken aralıklarla da olabilmektedir. Ayrıca, ne kadarlık bir yatırım yapılacağına da karar verilebilmesi açısından yatırımcılarına kolaylık sağlamaktadır. Ancak, belirlenen katkı miktarı minimum yatırım tutarının altında olamamaktadır.

6.4. Fon Seçeneği Değiştirebilme

Yatırımcıların tercih ettikleri fonlar arasında kolaylıkla değişiklik yapabilmesi yatırım performansını yatırımcının beklentilerine göre değiştirme imkanı sağlamaktadır. İyi bir yatırımcıdan belirli bir fona ne zaman girip çıkacağını bilmesi beklenmektedir. Ancak ekonominin etkileri ile çeşitli yatırım araçlarında dönemsel olarak performans düşüklüğü ve yüksekliği görülebilmektedir. Bu amaçla da yatırımcının istediği fon seçeneğine geçebilmesi yatırım çeşitlendirme imkanları açısından son derece önemlidir.

6.5. Hedefe Dayalı Fonlar

Yatırımcılar, belirli finansal hedeflere ulaşmak için birikimlerini yatırmaktadır. Yatırım fonları, yatırımcıların kısa veya uzun vadeli tüm finansal hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olan fon planları sağlamaktadır. Her bireyin risk profiline, yatırım ufkuna ve yatırım tarzına uygun yatırım fonu planları bulunmaktadır. Fon yönetim şirketleri ya da finansal

danışmanlar tarafından yatırımcının beklenti profiline uygun bir fonu tercih etmesi imkanı sunulmaktadır.

6.6. Çeşitlendirme

Yatırım fonları, birer portföy özelliği taşıdığı için yatırımcılarına çeşitli alternatiflerde çeşitlendirme imkanı sunabilmektedir. Hisse senetlerinden farklı olarak, yatırım fonları varlık sınıflarına ve çeşitli şirketlerin hisselerine yatırım yaparak çeşitlendirme avantajı sağlamaktadır. Bu nedenle, çeşitlendirilmiş portföy bir miktar istikrar sağlayacağından, yatırımcıların piyasa oynaklığı konusunda endişelenmelerine gerek bulunmamaktadır. Çeşitlendirme imkanı sağlayan yatırım fonlarından bazıları da çoğunlukla belirli bir varlığın türevlerine de yatırım yaparak, tek tek alınması mümkün olmayan varlıkları bir sepet olarak sunabilmektedir. Örneğin kıymetli madenlere yatırım yapmak isteyen bir yatırımcı, altın, gümüş, paladyum, bakır, vb. gibi madenlerden oluşan bir portföy olarak hem varlığın riskini çeşitlendirmekte hem de portföyün getirisine sahip olabilmektedir.

6.7. Likidite

Çoğu yatırım fonunun vadesi olmadığından, yatırımcılara yüksek derecede likidite sağlayabilmektedir. Bu durum, yatırımcının finansal kriz zamanlarında yatırım fonu yatırımına geri dönmesini kolaylaştırır. Geri alım talebi, diğer yatırım seçeneklerinden farklı olarak sadece online olarak birkaç tıklamayla yapılabilir ve talepler hızlı bir şekilde işlenebilir. Yatırımlarda likidite önemli bir unsur olmaktadır. Fonun satılması ve hesabınıza aktarılması nakde ihtiyaç duyulan dönemlerde büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla yatırım fonlarının likiditesinin yüksek olduğu söylenebilir.

6.8. Süreç Yönetiminde Kolaylıklar

Yatırım fonlarına yatırım yapmak nispeten basit bir süreçtir. Fon birimlerinin alım ve satımı, yatırım fonu planının geçerli net varlık değeri (NAV) üzerinden yapılır. Fon yöneticisi ve onun uzman ve analist ekibi, hisseleri ve varlıkları seçmekle görevlendirildiğinden, yatırımcıların yalnızca yatırım yapması gerekir ve gerisi fon yöneticisi tarafından halledilir.

6.9. Takip Kolaylığı

Yatırım fonlarına yatırım yapmanın en önemli avantajlarından biri, yatırımları takip etmenin kolay ve anlaşılır olmasıdır. Yatırımcılar istedikleri zaman fonlarının getirisini takip edebildikleri gibi bunun için yüksek bir finans bilgisine sahip olmaları da gerekmemektedir.

7. Yatırımcı Bilgi Formu

Yatırımcıların yatırım öncesinde fonun yapısı, içeriği, sahip olduğu riskleri ve fon yönetim stratejisi hakkında bilgi alabilecekleri yasal bir bilgilendirme formudur. Bilgi formunda nelerin yer alacağı Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenmektedir. Bu amaçla izahnamede yer alan bilgilerin içtüzük ile uyumlu olması, içeriğin doğru olması ve yanıltıcı ya da eksik bilgi olmaması beklenmektedir. Hazırlanan bilgi formunda aşağıda yer alan bilgilerin olması yasal zorunluluktur:

- ✓ Fonu tanıtıcı bilgileri,
- ✓ Fonun portföy içeriği ve yatırım politikası hakkında bilgi verilmesi,
- ✓ Fon türüne bağlı performans beklentisi ya da geçmişe dönük eğer varsa gerçekleşmiş verileri,
- ✓ Fonu satın alan yatırımcının ödeyeceği ücret, komisyon ve giderlerin açıklanması,
- ✓ Fonun sahip olduğu riskler ve buna bağlı olarak uyarılar,
- ✓ Hangi tutar ile katılım sağlanacağı ve pay bilgileri.

Yukarıda açıklanan hususlar, yatırımcıyı bilgilendirmek amacıyla, kısa öz ve net bir biçimde hazırlanmalı ve kamuyu aydınlatmak amacıyla ilan edilmelidir.

8. Yatırım Fonlarından Performans Ölçümü

Yatırımcıların yatırım fonundan bekledikleri getiriyi çeşitli kriterlere göre ölçen yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler temelde iki gruba ayrılmaktadır. İlk grupta toplam riski dikkate alan ölçütler, ikinci grupta da sistematik riski dikkate alan ölçütler yer almaktadır.

Risk unsuru portföy yönetiminde sıklıkla kullanılan bir gösterge olup, yatırım fonlarının performansının ölçümünde de tercih edilmektedir.

Sharpe, M² ve Sortino oranları bu grup ölçüt olarak kabul edilmektedir. Bu ölçütler portföyün toplam riskini dikkate alarak performans ölçümünü yapmaktadır.

8.1. Sharpe Oranı

William Sharpe tarafından geliştirilen Sharpe Oranına göre, portföyün performansı, portföyün toplam riske karşılık risksiz faiz oranı üzerinde kalan ek getiriye göstermektedir. Diğer bir ifadeyle bir portföyün risksiz faiz oranından daha fazla getiri elde etmesi beklenmekte ve artan bu gelirin toplam portföy riskine oranı hesaplanarak, yatırım fonunun performansı hesaplanmaktadır. Sharpe oranının yüksek çıkması, portföyün iyi bir performansa sahip olduğu şeklinde yorumlanır. Ayrıca, yatırımcı açısından da risksiz faiz oranından daha fazla getiri sağladığının da bir göstergesi olmaktadır.

Sharpe oranı, Finansal Varlıkları Fiyatlama Modelini (CAPM) ve Sermaye Piyasası Doğrusunu (SML) dikkate alan bir performans ölçütüdür ve aşağıda gibi hesaplanarak grafik üzerinde de gösterilmektedir (Ege, Topaloğlu ve Coşkun, 2011:81).

$$S_p = \frac{r_p - r_f}{\sigma_p}$$

Burada;

S_p = Portföyün belirli bir vadedeki Sharpe endeksini,

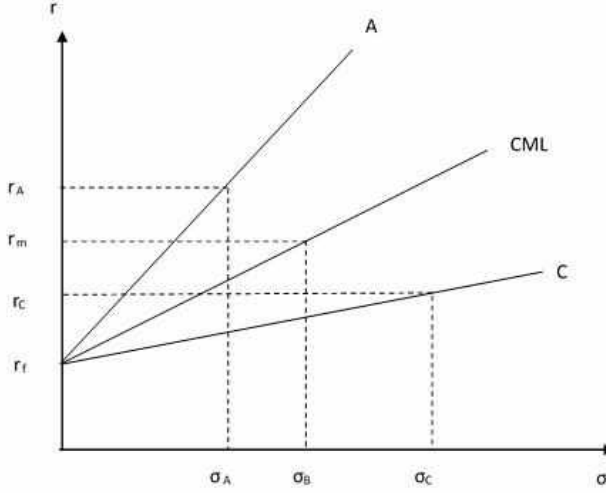
r_p = Portföyün belirli bir vadedeki ortalama getirisini,

r_f = Portföyün belirli bir vadedeki risksiz faiz oranını,

σ_p = Portföyün belirli bir vadedeki getirilerinin standart sapmasını, göstermektedir.

Sharpe oranı farklı bir şekilde aşağıdaki gibi de gösterilebilir.

$$S_p = \frac{\text{Risk Primi}}{\text{Toplam Risk}}$$

Kaynak: Kılıç, S., 2002, 55.

Şekil 2. Sharpe Oranı

8.2. M² Oranı

Sermaye piyasası doğrusunu dikkate alan diğer bir performans ölçütü de M² oranıdır. Franco Modigliani tarafından 1997 yılında Sharpe oranının yorumlanmasının zorluğu nedeniyle ortaya atılmıştır. Hesaplanmasında ise risksiz faiz oranı portföy performans ölçümünde yeniden dikkate alınarak borsa endeks getirisi ile kıyaslanma imkanı sunmaktadır.

M² oranı hesaplanırken, Sharpe oranı ile pazarın standart sapması çarpılarak elde edilen sonuca risksiz faiz oranı eklenerek bulunmaktadır. Hesaplama detayı aşağıdaki gibi formüle edilmektedir (Kayalidere ve Aktaş, 2009:295).

$$M^2 = \frac{r_p - r_f}{\sigma_p} * \sigma_m + r_f$$

M²=Performans ölçüm oranını,

r_p= Portföyün belirli bir vadedeki ortalama getirisini,

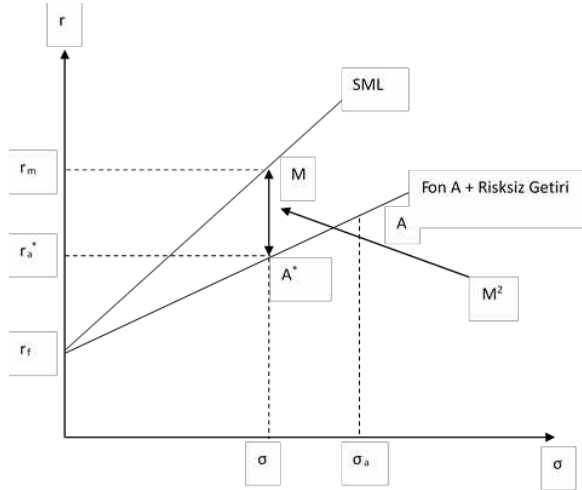
r_f= Belirli bir vadedeki risksiz faiz oranını,

σ_m= Pazarın Belirli bir vadedeki getirilerinin standart sapmasını,

σ_p= Portföyün belirli bir vadedeki getirilerinin standart sapmasını, göstermektedir.

M² oranı diğer bir şekilde hesaplanmak istendiğinde ise,

$$M^2 = r_f + (\text{Sharpe Oranı} * \sigma_m)$$

Kaynak: Kılıç, S., 2002, 57.

Şekil 3. M² Oranı

8.3. Sortino Oranı

Sortino tarafından 1994 yılında ortaya konulan bu performans ölçüm oranına göre risksiz faiz oranı getirisini olarak dikkate alırken aynı zamanda bu düşük getirinin standart sapmasını da hesaplamaya katarak Sharpe oranına benzer bir hesaplama ile performans ölçülmesini sağlamaktadır. Yatırımcıların beledikleri minimum getiri risksiz faiz oranı olmaktadır. Dolayısıyla bu getirinin altında oluşan getirilerin riski dikkate alınacağından performans sonucunun yüksek çıkması beklenmektedir. Aşağıda hesaplama detayı gösterilen Sortino oranında sonucun pozitif çıkması beklenirken, negatif sonuç durumunda da yatırımın risksiz faiz oranından bile daha düşük olacağı anlamına gelmektedir (Ayaydın, 2013: 65).

$$\text{Sortino Oranı} = \frac{r_p - r_f}{\sigma_d}$$

r_p = Portföyün belirli bir vadedeki ortalama getirisi

r_f = Belirli bir vadedeki risksiz faiz oranı

σ_d = r_f altındaki getirilerin standart sapma değeri

İkinci grup olarak adlandırılan Treynor, T² ve Jensen Oranları da sistematik riski dikkate alan ölçütler olarak sınıflandırılmaktadır.

8.4. Treynor Oranı

Sharpe oranına benzerlik gösteren Treynor oranı, risk unsuru olarak sistematik risk ölçütü olan Beta katsayısını dikkate almaktadır. Portföyün sistematik riskini performans ölçümünde dikkate alan Treynor oranında birim risk başına risksiz orandan daha fazla getiri sağlama potansiyeli ölçülmektedir ve aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır (Yolsal, 2012: 347).

$$T = \frac{r_p - r_f}{\beta_p}$$

T= Treynor oranı

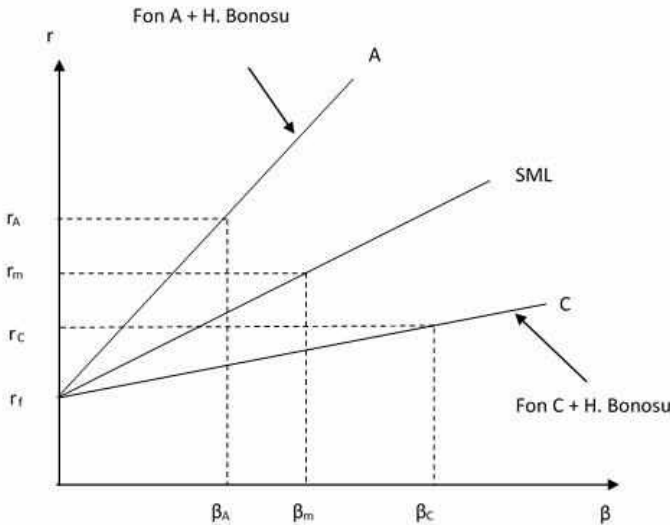
r_p = Portföyün belirli bir vadedeki ortalama getirisi

r_f = Belirli bir vadede risksiz faiz oranını,

β_p = Portföyün belirli bir vadedeki betasını, ifade etmektedir.

Treynor oranı ayrıca aşağıdaki gibi hesaplanabilmektedir.

$$T_p = \frac{\text{Risk Primi}}{\text{Sistematik Risk}}$$

Kaynak: Korkmaz, T., 2012, 558.

Şekil 4. Treynor Oranı

8.5. T² Oranı

T² oranı risk düzeltilmesi yaparak portföyden risk priminin çıkarılmasını varsaymaktadır. Treynor hesaplamasında sistematik riskin dikkate alınması ile hesaplanan formülden, piyasa risk primi çıkarılarak performans ölçümü sağlanmaktadır. Risk primi, pazarın getirisi ile risksiz faiz oranı arasındaki farkı temsil ederken, bu tutarın Treynor hesabından çıkarılması ile de portföyün en az risk primi kadar getiri sağlayacağı varsayılmaktadır. Değerin pozitif olması beklenen bir durum iken, negatif olması da portföyün performansının düşük olması anlamına gelmektedir (Korkmaz ve Uygurtürk, 2007: 35).

$$T^2 = r_p - r_m$$

Piyasaya göre düzeltilmiş portföy getirisi (r_p);

$$r_p = \left[r_p * \frac{\beta_m}{\beta_p} + \left[1 - \frac{\beta_m}{\beta_p} \right] * r_f \right]$$

T² oranı aşağıdaki gibi yazılırsa;

$$T^2 = \left[r_p * \frac{\beta_m}{\beta_p} + \left[1 - \frac{\beta_m}{\beta_p} \right] * r_f \right] - r_m = \left[\frac{r_p - r_f}{\beta_p} \right] * \beta_m - (r_m - r_f)$$

$$(\beta_m = 1)$$

$$T^2 = \text{Treynor Oranı} - (r_m - r_f)$$

T²=Treynor oranını,

r_p =Portföyün piyasaya göre düzeltilmiş getirisini,

r_p = Portföyün belirli bir vadedeki ortalama getirisini,

r_f = Belirli bir vadede risksiz faiz oranını,

r_m = Belirli bir vadede pazarın ortalama getirisini,

β_p = Belirli bir vadede portföyün betasını,

β_m = Belirli bir vadede pazarın betasını ifade etmektedir.

8.6. Jensen Oranı

Jensen tarafından 1968 yılında portföy performansını alfa katsayısı olarak adlandırılan bir ölçüt ile ölçmek için geliştirilmiş bir orandır. Portföyün getiriden, CAPM'e göre hesaplanan getirinin farkı alınarak alfa değeri hesaplanabilmektedir. Bu değer portföyün sistematik riskine

oranlanması ile de Jensen oranı bulunmaktadır (Korkmaz ve Uygurtürk, 2007: 40).

Jensen alfa oranı olarak da adlandırılan bu ölçüm yöntemine göre sonucun pozitif çıkması beklenmektedir. Eğer oran negatif çıkarsa, portföyün piyasa dinamiklerine göre daha düşük performans sergilediği anlamına gelmektedir. Jensen alfa değeri pratik olarak ve tek bir oran ile bir çok parametreyi değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir.

Jensen alfa oranı performans ölçümü başarısını artırabilmek için düzletme yapılarak aşağıdaki gibi hesaplanabilir.

$$J_p = \frac{\alpha_p}{\beta_p}$$

Alfa oranı yeniden yazıldığında;

$$\alpha_p = r_p - [r_f + \beta_p(r_m - r_f)]$$

Burada;

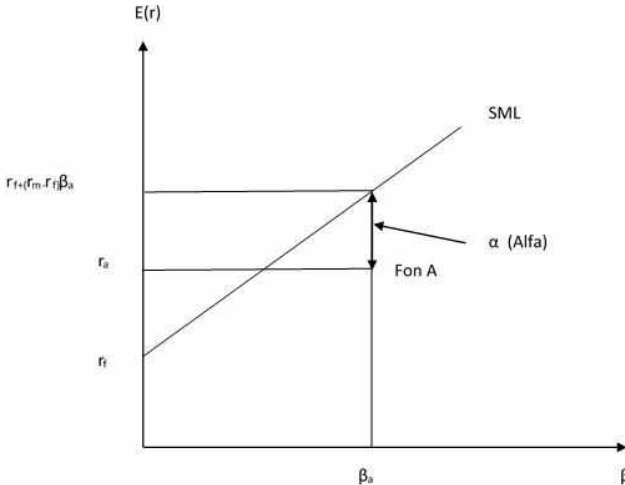
α_p = Portföyün alfa oranını,

r_p = Portföyün belirli bir vadede ortalama getirisini,

r_f = Belirli bir vadede risksiz faiz oranını,

r_m = Belirli bir vadede pazarın ortalama getirisini,

β_p = Portföyün belirli bir vadede betasını, ifade etmektedir.

Kaynak: Uygurtürk, H., 2008, 77.

Şekil 5. Jensen Oranı

Yukarıda ifade edilen performans ölçüm yöntemlerine ek olarak iki yaklaşım daha bulunmaktadır. Bunlar değerlendirme oranı ve Fama oranıdır.

8.7. Değerleme Oranı

1969 yılında Smith ve Tito tarafından karma yöntem olarak geliştirilmiştir. Literatürde düzeltilmiş alfa oranı olarak da bilinen değerlendirme oranına göre sistematik olmayan risk dikkate alınarak portföyün alfa oranı ile ilişkilendirilmektedir (Altıntaş, 2008: 94).

Değerleme oranının hesaplanması, sistematik olmayan riskin küçük olması ile alfa katsayısının da o kadar büyük olacağı varsayımı ile aşağıdaki gibi analiz edilmektedir (Korkmaz ve Uygurtürk, 2007: 40).

$$\text{Değerleme Oranı} = \frac{\alpha_p}{\sigma_{ep}}$$

Burada;

α_p = Jensen alfa oranı,

σ_{ep} = Sistematik olmayan risk ölçütü olarak standart sapmayı ifade etmektedir.

8.8. Fama Oranı

Portföy performansının ölçümünde kullanılan diğer bir oran olan Fama oranı, 1972 yılında Eugene F. Fama tarafından geliştirilmiştir. Fama, performans ölçümünde sermaye piyasası doğrusu ile birlikte toplam riskin de dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (Altıntaş, 2008: 94).

Fama oranında diğer oranlardan farklı olarak dışsal bir değişken modele dahil edilmiştir. Portföy yöneticisinin hem zamanlama hem de seçme kabiliyetlerini performans ölçümünde dikkate almıştır. Temelde bir karşılaştırma yöntemi ile portföy yöneticisinin oluşturduğu portföy ve rastgele bir portföyün risk karşılaştırmasına göre karar veren bir orandır.

$$F_p = (r_p - r_f) - \left(\frac{\sigma_p}{\sigma_m}\right) * (r_m - r_f)$$

Burada;

F_p = Fama oranını,

r_p = Portföyün belirli bir vadede ortalama getirisini,

r_f = Belirli bir vadede risksiz faiz oranını,

r_m = Pazarın belirli bir vadede ortalama getirisini,

σ_p = Portföyün belirli bir vadede getirilerinin standart sapmasını,

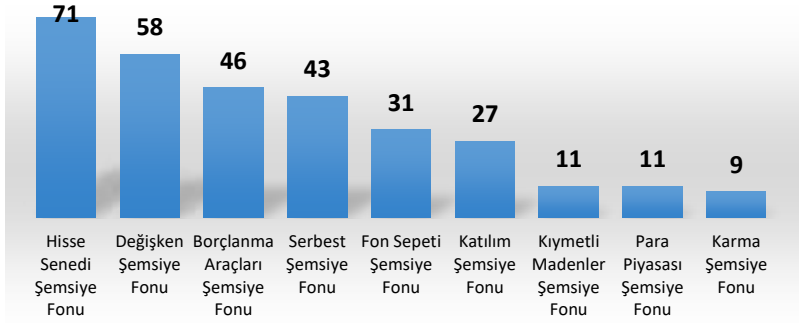
σ_m = Pazarın belirli bir vadede getirilerinin standart sapmasını, ifade etmektedir.

9. Türkiye’de Yatırım Fonlarının Performansının İncelenmesi

Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu olarak da adlandırılan TEFAS, Takasbank tarafından elektronik bir platform olarak oluşturulan ve tüm yatırım fonlarını platform üyesi kurumlar aracılığıyla tek bir platform üzerinden alım ve satım imkanı sağlamaktadır.

TEFAS platformu yatırımcılar açısından da performans ölçümü ve kıyaslama imkanı sağlayan büyük bir veri tabanı özelliği sunmaktadır. Türkiye’de işlem gören tüm fonların, çeşitlerine ve içeriklerine göre, vadelerine göre, ihraççı kurumlara göre ve daha fazla bir çok kritere göre seçme, karşılaştırma ve izleme imkanı mevcuttur.

TEFAS resmi web sayfası ile (<https://www.tefas.gov.tr/Default.aspx>) tüm yatırımcılara hizmet sunan bir platform olarak çalışmaktadır.

Kaynak: www.tefas.gov.tr

Grafik 1. Fon Türü Bazında İşlem Gören Fonlar ve Sayı

TEFAS Resmi web sayfasında belirtilen ve fon türüne göre işlem gören fonlar ve sayıları yukarıdaki grafikte yer almaktadır. En fazla fona sahip türler arasında sırasıyla hisse senedi ve değişken şemsiye fonları gelmektedir.

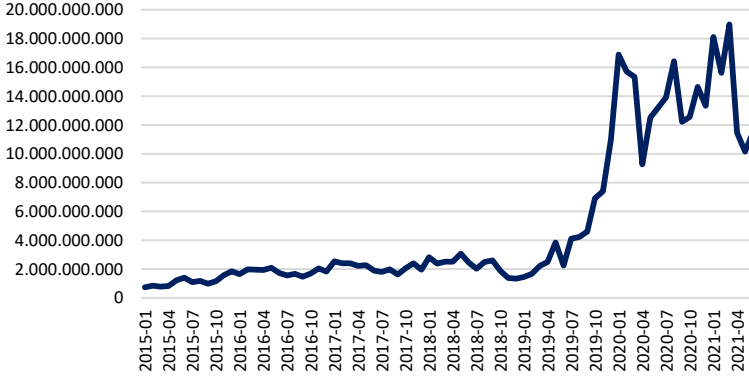

Kaynak: www.tefas.gov.tr

Grafik 2. İşlem Yapan Kurum Sayıları

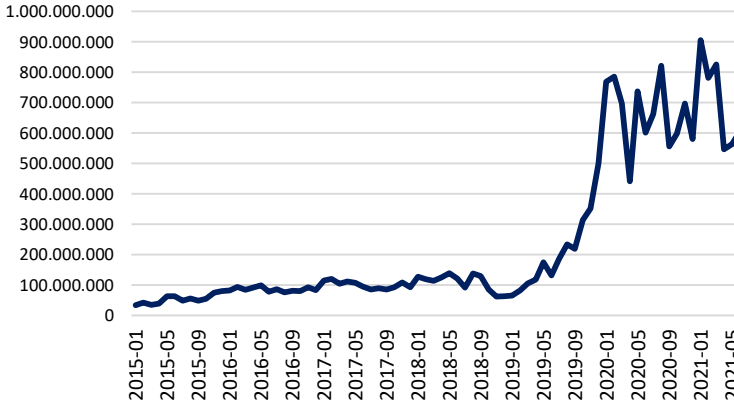
TEFAS kayıtlarına göre işlem yapan kurumların sayıları yukarıdaki grafikte yer almaktadır. Verilere göre 33 Aracı Kurum, 21 Banka, 4 Katılım Bankası ve 3 Portföy Yönetim Şirketleri fon alım ve satım işlemlerini yapmaktadır.

TEFAS'dan alınan tüm fon verilerine göre fonların performansı ve istatistiki bilgileri, işlem hacimleri, günlük ortalama hacim, net takas tutarı günlük olarak aşağıdaki grafiklerde yer almaktadır.

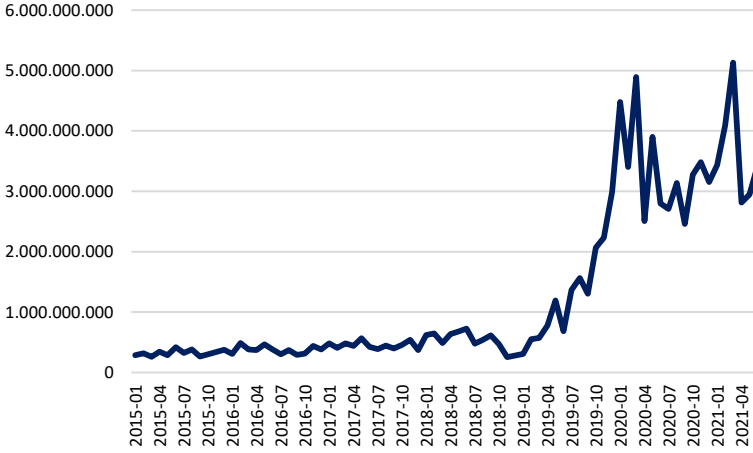
Kaynak: www.tefas.gov.tr

Grafik 3. Toplam İşlem Hacmi

Kaynak: www.tefas.gov.tr

Grafik 4. Günlük Ortalama Hacim

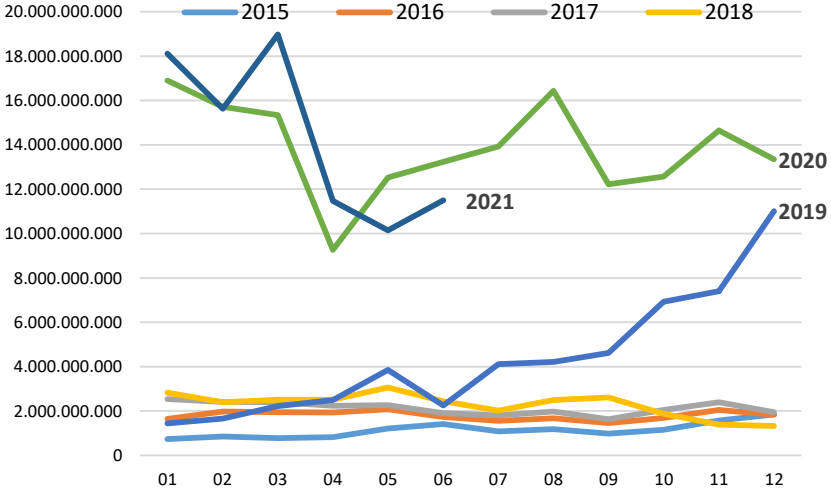
Kaynak: www.tefas.gov.tr

Grafik 5. Net Takas Tutarı

Tablo 1. Fonların Yıl ve Ay Bazında Toplam İşlem Hacimleri (000.000 TL)

Ay	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Genel Toplam
1	728	1.648	2.534	2.822	1.443	16.901	18.107	44.182
2	854	1.982	2.408	2.387	1.662	15.716	15.633	40.641
3	777	1.946	2.396	2.503	2.216	15.340	18.978	44.155
4	825	1.932	2.233	2.510	2.490	9.267	11.478	30.734
5	1.212	2.081	2.265	3.058	3.847	12.522	10.150	35.133
6	1.407	1.729	1.896	2.437	2.242	13.230	11.496	34.437
7	1.079	1.562	1.805	2.022	4.107	13.918	0	24.493
8	1.186	1.676	1.970	2.495	4.216	16.432	0	27.975
9	977	1.462	1.630	2.609	4.611	12.226	0	23.514
10	1.151	1.683	2.047	1.880	6.918	12.568	0	26.248
11	1.572	2.046	2.396	1.386	7.398	14.644	0	29.443
12	1.840	1.832	1.950	1.331	11.008	13.341	0	31.302
Genel Toplam	13.609	21.578	25.530	27.439	52.158	166.103	85.841	392.257

Kaynak: www.tefas.gov.tr

Kaynak: www.tefas.gov.tr

Şekil 9. Toplam İşlem Hacmi Yıl ve Ay Bazında

İşlem gören fonların özellikle 2019 yılı Haziran ayından itibaren işlem miktarında önemli bir artış olduğu gözlenmiştir. 2020 yılı Türkiye’de pandemi olarak yaşanmış olmasına rağmen fonların toplam işlem hacimlerinde diğer yıllara göre önemli bir işlem hacmi tutarına ulaştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca 2021 yılında da Haziran ayına kadarki elde edilen verilerde de önceki yıllara göre önemli bir ayrışma içerisinde olduğu görülmektedir. Yatırımcıların özellikle 2019 yılı Haziran ayından itibaren önemli bir talebi ile karşılaştığı anlaşılmakta olup bu işlem hacminin günümüze kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.

Son 5 yıla ait fonların ortalama performansları aşağıda listelenmektedir.

Tablo 2. Fonların 5 Yıllık Getiri Ortalamaları %	
Fon Türü	Ortalama Getiri
Kıymetli Madenler Şemsiye Fonu	247,37
Serbest Şemsiye Fonu	179,03
Hisse Senedi Şemsiye Fonu	174,79
Fon Sepeti Şemsiye Fonu	171,21
Değişken Şemsiye Fonu	122,31
Katılım Şemsiye Fonu	118,66
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu	102,87
Karma Şemsiye Fonu	99,51
Para Piyasası Şemsiye Fonu	88,95
Genel Ortalama	140,63

Kaynak: www.tefas.gov.tr

Kaynakça

- 6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, <https://mevzuat.spk.gov.tr/PrinterFriendly.aspx?nid=11>
- Altıntaş, Kadir Murat. 2008, "Türk Özel Emeklilik Fonlarının Risk Odaklı Yönetim Performansı:2004-2006 Dönemine İlişkin Bir Analiz", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.8, 1, 85-110.
- Ayaydın, H. 2013, "Türkiye'deki Emeklilik Yatırım Fonlarının Performanslarının Analizi", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.22, 2, 59- 80.
- Ege, İ., Topaloğlu, E E., Coşkun, D. 2011, "Türkiye'deki Emeklilik Yatırım Fonlarının Yatırım Performanslarının Analizi", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, C.3, 1, 79-89.
- Kayalidere, K. Aktaş, H. 2009, "Alternatif Portföy Seçim Modellerinin Performanslarının Karşılaştırılması (İMKB Örneği)",*Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.10, 1, 290-312.
- Kılıç, S. 2002, *Türkiye'deki Yatırım Fonlarının Performanslarının Değerlendirilmesi*, Ankara: İMKB Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, T., Ceylan, A. 2012, *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Bursa: Ekin Yayınevi, 558.
- Korkmaz, T., Ceylan, A. 2012, *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Korkmaz, T., Uygurtürk, Hasan. 2007, "Türk Emeklilik Fonlarının Performans Ölçümünde Regresyon Analizinin Kullanılması", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3, 5, 37-52.
- Korkmaz, T., Uygurtürk, H. (2009). "Türkiye'de İşlem Gören Hisse Senedi Ağırlıklı Yatırım Fonlarının Performans Karşılaştırması", *Kilis Üniversitesi Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, C.1, 1, 1-15.
- Sermaye Piyasası Kurulu, www.spk.org.tr
- SPK, Yatırım Fonlarına İlişkin Rehber, <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1087>
- TEFAS, Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu, www.tefas.gov.tr
- Uygurtürk, H. 2008, *Türkiye'deki Emeklilik Yatırım Fonlarının Performans Ölçümü ve Stil Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, ss. 77.
- Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği (III-52.1), <https://mevzuat.spk.gov.tr/PrinterFriendly.aspx?nid=134521>
- Yolsal, H. 2012, "A Tipi Yatırım Fonlarının Performansı: Banka ve Aracı Kurum Fonları Üzerinde İnceleme", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.1, 343-364.

Doç. Dr. Savaş BAŞCI

1977 Yılında Çorum'da doğmuştur. 1994 yılında Kdz.Ereğli Ticaret Meslek Lisesinden mezun olan Başcı, Gazi Üniversitesi İşletme Eğitimi alanında Lisans eğitimini tamamladı. Başcı, aynı üniversitede 2003 yılında "Emeklilik Fonlarının Yönetimi Uygulama Esasları ve Türkiye İçin Model Önerisi" adlı Yüksek Lisans Tezi ile Finansman Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 2009 yılında da "Marka Değerinin Tespiti ve İMKB'de Model Uygulaması" adlı tezi ile Muhasebe Finansman Doktora eğitimini tamamladı. 2010 yılından itibaren Hitit Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü'nde göreve başladı. 2014 Yılından itibaren de Hitit Üniversitesi İİBF Finans ve Bankacılık bölümünde çalışmaya devam eden Başcıya, 2018 yılında Üniversiteler Arası Kurul tarafından Finans alanında Doçent ünvanı verilmiştir. 2012 yılından itibaren Hitit Üniversitesi Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkez Müdürü olarak görev yapan Başcı'nın yayınlanmış ulusal ve uluslararası çalışmaları bulunmakta olup, evli ve bir çocuk babasıdır.

SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI

Teori, İşleyiş ve Uygulama Örnekleri

Ekonomik büyüme ve gelişmişliğin merkezinde yer alan tasarruf-yatırım döngüsünün sağlıklı ve etkin bir şekilde işlemesi için sermaye piyasalarının ve dolayısıyla sermaye piyasası araçlarının çeşitliliği ve derinliği son derece önemlidir. Son 40 yıldaki hızla artan globalleşme ve ülkelerarası finansal entegrasyonlar klasik sermaye piyasası araçlarının yanı sıra bir yandan türev ürünler ile egzotik finansal ürünlere olan arz ve talebi körüklerken, diğer yandan da finansal okuryazarlık veya finansal eğitim alanında da yazılı kaynaklara olan ihtiyacı gün yüzüne çıkarmaktadır.

Bu amaca yönelik olarak, kitabımızda klasik sermaye piyasası araçlarıyla birlikte türev ürünler ile finansal hayatımıza yeni yeni giren veya girmeye bağlayan egzotik finansal ürünler hakkında teorik ve uygulamaya yönelik bilgiler verilmiştir. Konuya ilgi duyan akademisyenlere, yatırımcılara, finans sektörü çalışanları, reel sektör finans çalışan ve yöneticileri ile finansal okuryazarlığını artırmak isteyen tüm bireylere yönelik olarak hazırlanmış olan bu kitabın yararlı olması dileğiyle...

Yayınevi İletişim Bilgileri

Adres : Nenehatun Caddesi No:42 Daire:2 G.O.P/ANKARA
Telefon : 0(312) 446 58 01-02
Cep Telefonu : 0(530) 177 52 40
Faks : 0(312) 446 29 11
E-mail Adresi : akademi@akademiegitim.com.tr
Web Adresi : www.akademiegitim.com.tr

